

“Er wordt tegenwoordig wel eens wat te makkelijk over gevangenisstraf gedacht, ook door rechters.”

Bert van Delden – de sentimentele rechter

“Uit de overlevering heb ik begrepen dat ik als kind stratenmaker wilde worden. Ik zag ze bezig vanuit ons eerste huis in Nederland, aan de Bergselaan in Rotterdam. Het leek me een mooi vak, maar de liefde is van korte duur geweest.”

Bert van Delden. Sinds 1 januari 2002 voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak, het orgaan dat de modernisering en de externe oriëntatie van de rechterlijke macht stuurt en begeleidt. Daarvoor was hij vele jaren rechter.

In 1966 begon hij als rechterlijke ambtenaar in opleiding (raio) in Utrecht. Werkte in het kader van zijn opleiding in diverse functies in en om de rechtbank. Werd in 1974 benoemd tot rechter in Utrecht en in 1980 tot vice-president. In 1985 volgde zijn benoeming tot president van de rechtbank in 's-Hertogenbosch. Van 1990 tot 2001 was Van Delden president van de rechtbank Den Haag.

“Het was bepaald niet zo dat ik opeens het licht zag en jurist wilde worden. Ik kom ook helemaal niet uit een milieu waarin je een rechter tegenkwam”, lijkt zijn beroepskeuze hem nog altijd te verbazen. “Toen ik op de middelbare school zat dacht ik aan de Buitenlandse Dienst. Dat rondtrekken leek me toen wel wat. Gaandeweg ben ik daar anders over gaan denken en van mijn uiteindelijke keuze heb ik geen spijt.”

Van Delden herinnert zich nog goed hoe hij in contact kwam met de zittende magistratuur. “Er zat op mijn school een meisje, Iris Dubbink, wier vader toen vice-president was van de Hoge Raad. Dat was een buitengewoon aardige, bescheiden man (terloops: “zoals een rechter behoort te zijn”). Toen ik aan het eind van mijn studie over de raio-opleiding begon te denken mocht ik een keer met hem komen praten. Hij vertelde me dat hij het vak altijd met genoeg had uitgeoefend. Ik herinner me nog dat hij het als een voordeel noemde dat een rechter zijn tijd een beetje zelf kon indelen. Dat je 's avonds kon werken als je een keertje overdag naar het museum wilde of zo. Dat leek me buitengewoon aantrekkelijk. Niet dat ik het ooit gedaan heb, maar dat is me altijd bijgebleven. Later ontmoette ik hem nog wel eens en dan vertelde ik hem dat de dagindeling van een rechter er toch wat anders uitzag dan hij me had voorgespiegeld. Ik kreeg de indruk dat die boodschap hem niet verraste. Volgens mij werkte hij permanent.”

Hij werd op 17 augustus 1941 geboren als Albert Hendrik van Delden in Poerwokerto, op Java. Zijn vader heeft hij nooit gekend. De Wageningse ingenieur, die werkte bij de lokale suikerfabriek Kali Bagor kwam als gevangene om bij de aanleg van de Birma-spoorlijn. Zijn moeder was van Indische afkomst.

“Met haar ben ik in 1946 naar Nederland gekomen. Een fantastische moeder, die mij alleen heeft opgevoed. Ze is nooit hertrouwd. Achteraf denk ik dat ik veel meer had willen vragen over mijn vroegste jeugd. Maar dat is er nooit van gekomen. Ze overleed toen ik vijftientig was.”

Wie Van Delden hoort vertellen over zijn vroegste jeugd verbaast zich misschien dat hij er mentaal ongeschonden doorheen kwam en een smetteloze carrière als rechter doorliep.

“Voordat we naar Nederland vertrokken ben ik opgevoed door de grootmoeder van mijn moeder in Bandung. Mijn moeder was namelijk ook in een kamp terechtgekomen. Toen ze in 1945 vrijkwam en hoorde dat mijn vader in 1943 was omgekomen, nam zij de beslissing om naar het voor haar onbekende Nederland te gaan: ze zag voor mij geen toekomst in Indonesië. Opmerkelijk eigenlijk, voor zo'n jonge, alleenstaande vrouw.”

Niet bepaald het traditionele milieu waarin rechters opgroeien.

“Zo’n traditioneel milieu bestaat volgens mij eigenlijk niet meer. Het klinkt ook wat dramatischer dan het is geweest. Ik heb een redelijk comfortabele, puur Nederlandse opvoeding gehad. Ik herinner me ook niets meer van mijn jeugd in Indonesië en van de reis met het schip De Bloemfontein naar Nederland. Ik moet als klein kind zelfs Maleis gesproken hebben, maar daar is niets van blijven hangen. Ik ben later nog wel teruggeweest. Mensen zeiden: als je de geuren daar opsnuift, dan komen de jeugdherinneringen vanzelf. Maar er kwam absoluut niets boven.”

“Tijdens een diner te zijner ere heb ik in 1994 de president van de Hoge Raad van Indonesië ontmoet. Die bleek uit Poerwokerto afkomstig te zijn. Een buitengewoon aardige, erudiete en vlot Nederlands sprekende man, die overigens wel de belangrijkste rechter was onder het Soeharto-regime. Dat maakte dat ik er toch wat gemengde gevoelens bij had. Maar ik ben wel ingegaan op zijn uitnodiging om met hem mijn geboortehuis te bezoeken toen ik een paar jaar later naar Indonesië ging. Een deel van het huis was politiepost geworden. Ik vond het een mooi huis. Ik herinner me nog de betegelde voorgalerij. Die was onveranderd gebleven. Toen de mensen hoorden dat het mijn geboortehuis was geweest, waren ze zo kies om me even alleen te laten. Ik was echt ontroerd door het invoelingsvermogen dat uit die geste bleek. Ik ben toch al wat sentimenteel, maar ik vond dat echt een bijzonder moment. Te lopen op de plek waar eens je ouders hadden gezeten met het idee dat het allemaal leuk zou worden...”

“In Nederland hebben we eerst in Rotterdam gewoond, later op verschillende adressen in Den Haag. Steeds met meer gezinnen in een huis. Onvoorstelbaar nu, maar toen vond ik het heel gewoon. Mijn moeder heeft altijd als secretaresse gewerkt. En ik was een brave, oppassende jongen die het goed deed op school. Wat verwend misschien, maar tegelijkertijd wel een ‘sleutelkind’. Als je het hele verhaal zo hoort, zou je nu zeggen: ach, wat zielig. Maar zo heb ik het nooit ervaren. Mijn moeder deed ook nooit zielig. Ze aanvaardde de feiten zoals die waren. Het enige wat ze echt betreurde was het feit dat ze nooit de gelegenheid had gekregen om te gaan studeren. Wat ze mij impliciet heeft meegegeven is dat ze vertrouwen in mij had en dat het ook aan jezelf is om wat van je leven te maken. Al met al heb ik dus gewoon een gelukkige jeugd gehad.”

“Mijn middelbare-schooltijd doorliep ik aan het Haagse Gymnasium Haganum, een traditioneel, vrij streng gymnasium waar ik mij altijd als een vis in het water heb gevoeld. Maar ook een school met enkele docenten waarvan je achteraf denkt: die hadden nooit leraar moeten worden. Gemankeerde hoogleraren, maar niet bepaald pedagogen. Maar als je niet al te dom was, had je daar allemaal geen last van. Hoewel ik eigenlijk meer een alpha-man was, deed ik de bèta-kant. Als jongen moest je jezelf tenslotte bewijzen!”

Na zijn studietijd (“ik ben echt niet super afgestudeerd”) vertrok hij pasgetrouwd in 1965 met zijn vrouw voor een jaar naar Amerika. “We zaten op een tweekamerappartement in New Orleans, waar ik een beurs had gekregen van Tulane University. Heel leuk zo’n jaar. Echt iets anders. Vlak voor kerstmis kregen we bericht dat mijn moeder volkomen onverwacht was overleden. We zijn voor de crematie naar Nederland gekomen, maar daarna toch naar Amerika teruggegaan. Vlak voor ons vertrek naar Amerika had ik me ook aangemeld voor de raio-opleiding en in de korte periode dat we terug waren heb ik de selectie doorlopen. Achteraf is het eigenaardig, maar het is nooit bij me opgekomen dat ik ook afgewezen zou kunnen worden.”

“Als onderdeel van de opleiding heb ik verschillende dingen gedaan. Als griffier heb ik ook wel tijdens enquêtes achter een schrijfmachine gezeten om het dictaat van een rechter uit te tikken. Dat vindt iedereen nu ver beneden zijn waardigheid, maar toen dééd je dat gewoon, ook als academicus. In de tijd van de Maagdenhuisbezetting zat ik in Amsterdam. Die periode blijkt achteraf spannender dan ik me toen realiseerde. Veel van de commotie is aan me voorbij gegaan. Daarbij was het ook zo dat wij als raio’s niet goed begrepen waar zowel de ‘regenten’ als de studenten zich zo druk om maakten. De laatste twee jaar van de opleiding zat ik in de advocatuur. Ik wilde eigenlijk naar Groningen, de geboortegrond van mijn familie van vaderszijde, maar het werd een kantoor in Breda. Ik vond de advocatuur erg leuk en eigenlijk een moeilijker vak dan dat van rechter. Iedereen ziet op tegen de rechter: moeilijke beslissingen en zware verantwoordelijkheden. Maar daar heb ik nooit zo’n last van gehad. Als advocaat krijg je een chaos op je bord uitgestort en daar moet jij iets van maken: of het nu gaat om een contract of de hoogte van een alimentatie of een schadevergoeding. En de cliënt verwacht iets van je. Zo zijn er zaken die me altijd bij zullen blijven. Bijvoorbeeld die van een jong stel dat een huis met tuin had gekocht waarvan achteraf de kadastrale aanduiding niet bleek te kloppen. Gelukkig wonnen ze die zaak, anders waren ze hun tuin kwijt geweest. Daar heb ik slapeloze nachten van gehad. Op papier zag het er allemaal gunstig uit, maar het spookte wel door mijn hoofd dat het voor die mensen van levensbelang was dat ik de zaak niet verprutste. Je moet niets over het hoofd zien en je weet nooit precies waarop een rechter zijn oordeel baseert.”

Wanneer denkt iemand van zichzelf dat hij een goed rechter zou kunnen zijn?

“Daar heb ik eigenlijk nooit over nagedacht. Ik heb wel altijd in besturen gezeten. Ik was voorzitter van de Bond van gymnasiasten op Haganum en ik ben beheerder geweest van het studentenhuis waarin ik woonde. Mensen vertrouwden er kennelijk op dat ik de boel een beetje in toom kon houden. De rol van vader in een jeugdherberg ligt me misschien wel. Maar ik ben nooit psychologisch getest. Ik kan me dus ook niet op de uitkomst van zo’n test beroepen om aan te tonen dat ik geschikt ben. Ik weet alleen dat ik het wel bleek te kunnen toen ik het vak ging uitoefenen.”

Herinnert u zich nog uw eerste vonnis?

“Nee. Ik heb ook nooit vonnissen bewaard. Ik gooi makkelijk weg. Wat me meer is bijgebleven zijn de kleine zaken, ook uit mijn advocatentijd. Een groep jonge jongens die zich op de kermis had misdragen. Ik vind nog steeds dat ik dat toen voorbeeldig heb gedaan. Het waren jongens zonder antecedenten. Ze hadden uit een uit de hand gelopen baldadigheid wat fietsen en andere zaken vernield. Ik heb, als toegevoegd advocaat, een schaderegeling weten te treffen met de gedupeerden. De jongens konden niet de hele schade betalen, maar wel een bedrag dat zou worden ingehouden op hun zakgeld. De gedupeerden hebben dat aanbod geaccepteerd. De hele regeling was rond en iedereen was min of meer tevreden voordat de zitting begon. Dat heeft geleid tot iets als verzoening en ook tot veel geringere straffen dan de officier had geëist. Zoiets blijft me bij. Civiele vonnissen niet. Die schrijf je en het is klaar. Ik herinner me wel dat ik twee keer een brief heb gekregen van mensen die vonden dat ik een vonnis ten onrechte in hun nadeel had gewezen. Eén van die twee was in hoger beroep vernietigd, en de man beweerde dat zijn bedrijf in de tussentijd zoveel schade had ondervonden dat hij failliet was gegaan. Gelukkig hoorde ik later van zijn advocaat dat drankgebruik meer met het faillissement te maken had gehad dan mijn vonnis. Zo’n zaak onthoud je, maar vele honderden andere ben ik totaal vergeten.”

Nooit benieuwd geweest naar de uitwerking van uw vonnissen?

“Zeker, maar je hoort er eigenlijk nooit wat over. Ik geloof niet echt in gevangenisstraf en ben daarom geneigd die straf zo min en in ieder geval zo kort mogelijk toe te passen. Achteraf ben je dan benieuwd of die keuze goed heeft uitgepakt of juist niet. Dat hoor je dus nooit. Wat ik ook betreurt is dat er zo weinig onderlinge toetsing is. In zaken met een meervoudige kamer gebeurt het wel, maar die zijn er steeds minder. En als een beslissing in een grote strafzaak, zoals bijvoorbeeld de Leidse balpenzaak, over de kop is gegaan, zou er eigenlijk ruim tijd gemaakt moeten worden om te analyseren hoe de beslissingen van de rechtbank en het hof tot stand zijn gekomen. Maar dat gebeurt niet, of in elk geval veel te weinig. Dat vind ik jammer. Enerzijds ligt dat aan de overbelasting van de rechterlijke macht. Maar het zit ook een beetje in de cultuur. Rechters accepteren, zij het soms morrend, altijd een eventueel afwijkende beslissing in hoger beroep. Maar de meesten zijn emotioneel toch te zeer betrokken bij hun vonnis om met anderen daarover, laten we zeggen als leerproces, te praten. Zeker als het niet om specifiek juridische geschilpunten gaat. Er zijn nu gelukkig steeds meer intervisiegesprekken. Maar die gaan nog te vaak vooral over de vraag of je verstaanbaar bent en of je woordgebruik goed was en te weinig over de bejegening tijdens een zitting en over de inhoud van de uitspraak. Een echte intercollegiale toetsing zoals artsen die kennen hebben rechters nog niet. En dat is jammer.

Het zou ook al goed zijn als er wat meer gereflecteerd zou worden over wat mensen hebben meegemaakt die in een proces betrokken zijn geraakt. Ik herinner me het boek *Meningen van gedetineerden* van een hoogleraar die gesprekken had gevoerd met veroordeelden. Hij had hun gevraagd wat ze van rechters vonden. Er stonden van die klassieke dingen in als: rechters spreken de taal van gewone mensen niet. Dat wordt ook nu nog vaak gezegd. Volgens mij is het niet zo dat rechters van een andere planeet komen, maar laten we eerlijk zijn: rechters komen nu eenmaal niet uit de bevolkingsgroep waaruit de meeste criminelen afkomstig zijn. En als mensen de sprong maken van een lager naar een hoger milieu en gaan studeren, dan kiezen ze, zoals sociologische studies hebben uitgewezen, zelden voor een rechtenstudie en als ze het al doen worden ze zelden rechter. Er zit dus een dubbele selectie in. Dan is het niet zo raar dat je rechters vooral in de meer behoudende hoek zult vinden. Het midden houden is overigens vaak zo slecht nog niet en het is ook niet zo, wat ik eerder al zei, dat alle rechters uit een bepaald milieu afkomstig zijn.”

Hoe houdt u zelf de vinger aan de pols?

“Ik voetbal niet of zo, dus ik ontmoet geen mensen op de sportclub. Maar ik ga makkelijk met mensen om en leg snel contact. Het klinkt zelfgenoegzaam, maar ik vind wel dat ik makkelijk toegankelijk ben. Ik denk dat ik een redelijke verkiezingscampagne zou kunnen voeren. Op huisbezoek gaan en vragen: mevrouw, mag ik eens met u komen praten?”

U noemde uzelf sentimenteel. Is dat een prettige eigenschap voor een rechter?

“Gevoelig zijn is goed, sentimenteel zijn niet. Maar ik ben het nu eenmaal, al is overgevoelig misschien een beter woord. Ik weet langzamerhand dat ik sommige dingen niet moet doen. Een van de eerste zittingen die ik meemaakte als griffier was een adoptiezitting bij de Utrechtse kinderrechter. Die had de gewoonte om een vonnis meteen uit te spreken en ze maakte daar iets moois van. Ik kreeg de tranen in mijn ogen. Ik herinner me ook een zaak van een mongoloïde kind waarover de ouders het curatele bewind kregen toegewezen. Beetje gênante zittingen waren dat overigens, want die mensen zorgden al hun leven lang voor hun kind. Ik zie nog hoe die vader na het afleggen van de eed dat hij zijn taak als curator naar behoren zou vervullen zijn zoon – een volwassen man van in de twintig – een alpinopet opzette. Zoiets grijpt mij erg aan. Dan gaan er allemaal dingen door mijn hoofd: hoe die levens verdergaan, wat er gebeurt als die ouders zijn overleden, enzovoorts.”

“Ik heb een keer een zaak gehad van ouders van een kind met een terminale ziekte. Ze vonden dat hun kind nog een operatie moest ondergaan, terwijl de medisch specialisten van oordeel waren dat dit zinloos was. Die mensen waren zeer betrokken en het was uiteraard een emotionele zaak. Omdat het kind stervende was moest ik direct uitspraak doen. Toen kreeg ik het opeens te kwaad. In de krant werd toen geconcludeerd dat de zaak de rechter echt had beroerd. Toch was het een klinische beslissing waarover ik geen moment heb gearzeld en waarover ik later niet één slapeloze nacht heb gehad.”

Toch ziet u uw sentimentaliteit als handicap?

“Ja: een rechter mag niet te veel emoties tonen. Dat verwachten mensen niet. Een dominee kan ook niet aan een graf staan huilen: hij moet troost bieden. En zo is de rol van een rechter dat hij een klinisch oordeel velt. Hij mag laten zien dat de zaak hem bezig heeft gehouden, maar hij mag niet zijn zielenroerselen op tafel leggen. Ik vind ook dat de presentatie van een rechter moet beantwoorden aan het verwachtingspatroon van mensen. Ik herinner me nog de woorden van diezelfde Utrechtse kinderrechter die zei: een rechter in trui kan niet, want een rechter is geen maatschappelijk werker. Mensen die hier komen verwachten een rechter te zien en die heeft een jasje en een dasje. Daar zit wel wat in. Dat wil niet zeggen dat je in driedelig grijs moet verschijnen, maar je moet wel binnen een bepaalde bandbreedte voldoen aan wat de mensen verwachten. Het is ook een soort toneelspel: mensen in een rechtszaal moeten de overtuiging hebben: daar zit een wijs man.” (zichzelf ogenblikkelijk corrigerend:) “Wat een idiote uitdrukking eigenlijk: een wijs man...”

U was meer dan vijftig jaar rechter. Welke invloeden heeft de maatschappij in die periode gehad op uw werk?

“Het is veel drukker geworden. Vroeger pikten mensen te veel, nu willen ze voortdurend hun gelijk halen en claimen. Kijk maar naar de procedures tegen tabaksfabrikanten. Tenzij bewezen wordt dat de fabrikanten bewust verslavende middelen hebben toegepast, kan ik zulke claims moeilijk plaatsen. Mij werd als kind al een beloning in het vooruitzicht gesteld als ik niet ging roken. Mensen accepteren geen schade meer.”

“Iets anders is dat mensen zich intensiever zijn gaan bemoeien met ons werk. De pers bijvoorbeeld. Ik heb zelf altijd gezegd dat je daar niet al te dramatisch over moet doen. Soms zit je op rozen en soms in de hoek waar de klappen vallen, maar dat overleef je wel. Toen ik aan mijn opleiding begon werd gezegd dat er in Nederland klassenjustitie was. Later is er meer waardering gekomen en de laatste tijd gaat het weer wat minder. Zoiets moet je maar over je heen laten komen. Maar men moet wel in de gaten houden dat een samenleving bepaalde regelgeving nodig heeft en dat de rechter in dat systeem een rol heeft. Daarom is het ook zo verwerpelijk als politici zich lichtvaardig uitlaten over een rechterlijke beslissing. Ik kan me voorstellen dat een enkele uitspraak de wenkbrauwen doet fronsen, maar wanneer een samenleving de rechter niet meer respecteert als wezenlijk onderdeel van het hele systeem, dan gaat het om meer dan een enkele rechter die zijn status verliest. Anderzijds moet een rechter een goed oog hebben voor wat er om hem heen gebeurt, maar in géén geval zijn beleid aanpassen aan de grillen van de samenleving. Je bent geen rechter geworden om de populariteitsprijs te winnen.”

U werkt met marges. Past u uw vonnis binnen die marges niet aan aan het heersende maatschappelijk klimaat?

“De maatschappij ontwikkelt soms een andere kijk op de zwaarte van delicten. Seksuele vergrijpen bijvoorbeeld. Die worden nu als ernstiger beoordeeld. En de roep om zwaardere straffen is toegenomen. In mijn begintijd had je strafrechtgeleerden als Hulsman, die vonden dat je detentie in feite helemaal moest afschaffen. Een gevangenisstraf van meer dan een jaar

werd uitzonderlijk gevonden. Ik denk zelf dat een opsluiting van meer dan vijf jaar niet effectief is. De gedetineerde vergeet de relatie tussen oorzaak en gevolg. Het vervelende is dat de meeste delictplegers zitten in de leeftijdscategorie van twintig tot dertig jaar. Behalve wanneer je echt levenslang geeft of de doodstraf komen ze dus altijd een keer terug in de maatschappij. En ik denk dan: hoe langer de straf hoe dieper de wrok. Sommigen vinden daarom dat je die mensen maar moet ‘opruimen’. Maar dat is de samenleving die we niet hebben en niet willen hebben. Je kunt niet iedereen bij een zwaar vergrijp levenslang geven. Een rechter moet zich dus steeds blijven afvragen hoe mensen terugkomen in de maatschappij.”

Realiseert een rechter zich wat het is om vijf jaar in een cel te zitten?

“Echt realiseren niet. Ik zeg niet dat rechters *Schreibtismörder* zijn, maar als je je echt volledig realiseert wat het betekent als je iemand levenslang geeft zonder mogelijkheid van vervroegde vrijlating... Dat is nogal wat. Ik heb altijd moeite gehad met vrijheidstraffen van langere duur. Ik vind dat nu wel eens wat te makkelijk over gevangenisstraf wordt gedacht, ook door rechters. Aan de andere kant kun je mooie verlichte theorieën hebben van we geven maximaal vijf jaar, maar dat accepteert de samenleving niet. En dat begrijp ik, want dat zou ik zelf ook niet doen als ik niet die hele opleiding had gehad en meer academisch naar het vraagstuk zou kunnen kijken. Want ik begrijp heel goed de woede bij een ouder die een kind heeft verloren door een misdrijf en die ziet dat de dader na vijf jaar weer vrij man is! In de ogen van de ouders moet de dader levenslang krijgen, want zij hebben dat óók. Zo voelen ze dat tenminste. En dat gevoel is erg moeilijk aan te vechten. Dooddoeners als ‘we krijgen uw kind er niet mee terug’ helpen daar niet bij. Ik heb het wel meegemaakt dat mensen pleitten voor een lage straf. Dat vind ik verlichte geesten, misschien wel iets té verlicht. De bekende hoogleraar prof. dr. I.A. Diepenhorst is eens op een werkelijk nare manier beroofd in zijn huis. Vastgebonden achtergelaten en zo. Hij was later op puur rationele gronden in staat om voor een niet te lange straf voor de daders te pleiten omdat die ook weer door moesten met hun leven. Maar de meeste mensen hebben die rationaliteit niet.”

Is het recht wel altijd uit te leggen? President Reurt Gisolf zei bij zijn afscheid van de Amsterdamse rechtbank dat bolletjesslikkers niet vervolgd zouden moeten worden. Hoe legt u dat een automobilist uit die net een bekeuring heeft moeten betalen omdat hij vijf kilometer te hard reed in de stad?

“Dat is moeilijk uit te leggen. Maar soms moet je je knopen tellen. Ik ben er op louter pragmatische, of zeg maar opportunistische gronden altijd voorstander van geweest om notoire zwartrijders in de trein met rust te laten. Vertel het vooral niet aan anderen en bekeur die vooral wél, maar laat de dwarsliggers maar zitten. Vervolging kost onevenredig veel inspanning, en of het wat helpt? De aanpak van bolletjesslikkers was gewoon een misrekening. Het uitgangspunt was: als je krachtig optreedt, dan droogt de stroom vanzelf op. Maar ‘de andere kant’ houdt het wel heel lang vol. Wat er vervolgens gebeurt is dat je de schlemielen oppakt, het strafrechtelijk systeem vreselijk belast en het probleem niet oplost.”

Dus een overtreding is geen overtreding als de groep overtreders maar groot genoeg is en lang genoeg volhoudt.

“De mensen die in de jaren zestig niet aan de toen verplichte volkstelling wilden meedoen, zijn, nadat daar uitgebreid overleg over was gevoerd, uiteindelijk niet vervolgd. Maar ik moet toegeven dat dit ook te maken had met een schuivende opvatting over de noodzaak van de overtreden bepaling.”

Hoe rationeel bent u zelf? Veel nachten wakker gelegen van uw beslissingen?

“Nee.”

Is dat niet eigenaardig?

“Anderen hebben daar misschien last van, maar ik niet.”

U hebt overdag iemand tot twaalf jaar veroordeeld, u komt thuis, trekt uw jas uit en vraagt: wat eten we?

“Ik heb niet getobd met het vak. Wel soms van te voren over kleine dingen als een omgangsregeling. Maar ik word ook wakker als ik iets leuks heb. En soms pieker ik over dingen die ik me niet kan voorstellen. Je wijst na een echtscheiding een kind toe aan de man en de vrouw zegt dat hij het kind seksueel misbruikt en dat je als rechter verantwoordelijk bent voor het voortduren daarvan. Dan moet je een afweging maken: hoe serieus is dat risico? Het is een beschuldiging die wel eens te gemakkelijk wordt gebruikt en ik heb zo’n beschuldiging een aantal malen van onvoldoende gewicht geacht. Gelukkig heb ik nooit gehoord dat het fout is gegaan.”

Opvallend dat het vooral ‘kleine dingen’ zijn waarover u piekert.

“In een grote strafzaak met ernstige feiten kun je vaak niet anders. Hooguit kun je je eigen perceptie een beetje laten meewegen, maar dat er iets moet gebeuren staat vast. Als je de twijfel over het bewijs voorbij bent, dan is het klaar. Bij iets als een omgangsregeling grijp je diep in in het leven van andere mensen, steeds met de twijfel of het niet ook anders zou kunnen. Om die reden vind ik ook dat je goed moet nadenken hoe je omgaat met iemand die voor het eerst in zijn leven voor de rechter moet verschijnen. Bijvoorbeeld voor de politierechter, heel belangrijk. Als je een *first offender* straf oplegt, kan hij zijn baan kwijtraken. Dat vind ik ingrijpend, want dat kan het begin zijn van een moeilijk leven. Als rechter moet je je dat goed realiseren. Misschien wel daarom hebben de ‘kleine dingen’ me soms méér beziggehouden dan de zogenoemde grote zaken.”